

Talouspolitiikan EU-ohjausjakso 2018: komission maaraportti

SOSTEn varjosuositukset Suomen maaraporttiin: katse kiinnitettävä köyhyyteen ja eriarvoisuuteen

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTEn varjосуositukset

- 1. Köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevien määrä on käännettävä laskuun. Se vaatii perusturvan tason korottamista ja muun muassa lisää tukea kohtuuhintaiseen vuokra-asuntotuotantoon.**

Suomi on sitoutunut vähentämään köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa elävien ihmisten määrää 150 000:lla vuosien 2010-2020 välisenä aikana. Tämä tarkoittaa sitä, että vuonna 2020 riskissä olisi enää 770 000 ihmistä. Tavoitteesta huolimatta köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten määrä on pysytellyt noin 900 000:ssa koko viime vuosikymmenen ajan (896 000 henkilöä vuonna 2016).

Euroopan komissio totesi Suomen [maaraportissa](#), että viimeaikaiset sosiaaliturvan indeksijäädytykset saattavat heikentää tilannetta ja eriarvoisuus voi olla tulevina vuosina lisääntymässä. [SOSTEn tuore selvitys](#) osoittaaakin, että viime vuosina tehtyjen perusturvan leikkausten, erityisesti indeksileikkausten ja -jäädytysten, seurauksena pienituloisten toimeentulo on vaikeutunut. Selvityksen perusteella vuoden 2015 jälkeen tehdyt muutokset ovat heikentäneet pienituloisten asemaa, kun taas hyvätuloisille ne ovat tarjonneet myönteisen kehityssuunnan. Erityisesti pienituloisten lapsiperheiden toimeentulo on heikentynyt vuoden 2015 jälkeen keskimääräistä enemmän. Lapsiköyhyys koskettaa Suomessa noin 110 000 lasta.

SOSTEn selvityksen mukaan pienituloisimpien tilannetta heikentää se, että asumistuen osuus vuokrasta on jatkuvasti pienentynyt. Tämä ja muu perusturvan heikentyminen yhdessä lisäävät toimeentulotuen käyttöä ja toimeentulokiriippuvuutta, josta komissiokin esitti maaraportissa huolensa. Asumisen kalleus on yksi keskeinen toimeentulotukivaikeuksia aiheuttava tekijä.

- 2. Työllisyyspolitiikkaan on edelleen panostettava laaja-alaisesti. Palveluiden resurssija on lisättävä ja kohdennettava uudelleen. Kasvupalvelu-uudistuksessa on varmistettava heikossa työmarkkina-asemassa olevien laadukkaiden palveluiden saatavuus.**

Suomen työllisyysaste lähestyy vähitellen hallituksen asettamaa 72 prosentin tavoitetta, mutta työllisyys on silti selvästi jäljessä muita Pohjoismaita. Positiivisina signaaleina pitkäaikaistyöttömien määrä laskee koko maassa ja avointen työpaikkojen määrä kasvaa. Hyvästä kehityksestä huolimatta pitkäaikaistyöttömiä ja pitkäaikaistyöttömyyteen rinnastettavissa tilanteissa olevia ihmisiä on edelleen yli 150 000. Kun mukaan lasketaan työvoiman ulkopuolella olevat ihmiset, joilla olisi halukkuutta osallistua työmarkkinoille työkyvyn ja työvoiman kysynnän sen salliessa, puhutaan pitkälle yli 200 000 henkilön työvoimareservistä. Kun Suomessa ollaan huolissaan työikäisen väestön kasvun pysähtymisestä, ovat investoinnit näiden ihmisten työllistämiseksi tärkeämpiä kuin koskaan.

Viime vuosina pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työmarkkina-asemaan on tehty useita heikennyksiä. Viimeisin niistä on vuoden 2018 alusta voimassa ollut työttömyysturvan aktiivimalli, joka leikkaa työttömyysetuutta, jos työtön ei pysty tekemään kolmen kuukauden tarkastelujaksolla riittävästi töitä tai osallistu työvoimapolitiittisiin palveluihin. Myös pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työllistymistä tukevia palveluja on heikennetty. Työvoimapolitiittista avustusta on

pienennetty ja vuodesta 2016 lähtien järjestöjen työllistämiseen varattua palkkatukimäärärahaa on myös rajattu siten, että vuoden aikana voi keskimäärin työllistettynä olla enintään 3 000 henkilöä. Työllistämällä ja työkyvyn vahvistamisella on tärkeä rooli rakenteellisen työttömyyden alentamisessa, erityisesti vaikeimmin työllistyvien ja osatyökykyisten osalta. Kasvupalvelu-uudistuksessa on varmistettava erityisesti näiden heikossa työmarkkina-asemassa olevien laadukkaiden palveluiden saatavuus ja riittävät resurssit valmennukseen ja tukeen, työ- ja toimintakykyä tukeviin palveluihin sekä palkkatukeen.

3. Sote-uudistus tulee toteuttaa tavalla, joka mahdollistaa terveys- ja hyvinvointierojen kaventamisen ja laadukkaiden palvelujen saavutettavuuden kaikille.

Sote-uudistuksen tulee kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja ja lisätä palvelujen laatua ja saatavuutta. Julkisen vallan on varmistettava yhdenvertaisuuden toteutuminen. Erityisestä huomiota on kiinnitettävä huono-osaisten ja eri erityisryhmien palvelujen toteutumiseen ja aseman kohentamiseen. Maakuntien kantokykyä ja asiakkaan saamaa palvelujen laatua on seurattava ja arvioitava säännöllisesti. Palvelurakennetta on kehitettävä asiakas- ja potilasturvallisuuden sekä palvelun laadun vahvistamiseksi. Hyvinvointierojen kaventaminen ei ole mahdollista, jos palveluvalikoimaa rajataan nykyisestä olennaisesti tai asiakasmaksuja nostetaan merkittävästi.

Nykyistä paremman sosiaali- ja terveydenhuollon integraation on oltava yksi sote-uudistuksen keskeisistä tavoitteista. Toimivalla integraatiolla eli sillä, että ihminen ei putoa palveluiden väliin, on inhimillisten vaikutusten lisäksi tärkeä merkitys myös kustannusten hillinnän kannalta ja sitä kautta säästöjen syntymiselle. Sosiaali- ja terveydenhuollon integraation toteutuminen jää kuitenkin esitetystä mallissa ohueksi ja ylipäättään tuottajakunnan pirstoutuneisuus vaikeuttaa integraation toteuttamista. Sosiaali- ja terveydenhuollon integraation vahvistamiseksi sekä erilaisten ihmisryhmien palvelutarpeisiin vastaamiseksi kaikissa sote-keskuksissa on oltava riittävä ja jatkuva sosiaalialan ammatillinen panos. Sote-keskusten palveluvalikoimaan on lisättävä päihde- ja mielenterveystyön, vanhustyön, lastensuojelun sekä vammaispalvelujen ohjausta ja neuvontaa.

Asiakaskokemukset arjen palvelutilanteista on dokumentoitava ja saatava hyödyttämään palvelujen kehittämistä. Erilaisille kansalais- ja asiakasryhmille on oltava käytössä räätälöityjä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Sote-uudistuksessa on huomioitava ihmisten erilaiset mahdollisuudet ja kyvyt tehdä valintoja ja turvattava heille mahdollisesti päätöksenteossa tarvittava tuki. Valinnanvapauden tarkoituksena tulee olla erityisesti perustason palveluiden vahvistaminen ja sen avulla on turvattava nykyistä nopeampi hoitoon ja hoivaan pääsy. Valinnanvapaus tulee toteuttaa kuhunkin maakuntaan parhaiten sopivalla tavalla maakuntien omien päätösten mukaan ja kullekin maakunnalle sopivassa aikataulussa, mutta valtakunnallisesti ohjaten.

4. Lasten ja nuorten hyvinvoinnista on huolehdittava lisäämällä resursseja koulutukseen, riittäviin palveluihin lapsiperheille sekä korottamalla perhe-etuuksien tasoa.

Ylisukupolvisen huono-osaisuuden ehkäisemiseksi lapsiperheköyhyyteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Lapsiköyhyys koskettaa noin 110 000 lasta ja määrä on kasvussa. Tutkimuksissa on osoitettu, että pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden vanhempien lapsista lähes kolme neljästä oli saanut myös itse toimeentulotukea ja lähes puolet oli vailla peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa. Sama ilmiö toistui lasten psykiatrisen erikoissairaanhoidon tai psyykenlääkkeiden käytössä,

rikollisuudessa kuin myös kodin ulkopuolelle sijoituksissa. Inhimillisen kärsimyksen lisäksi erikoissairaanhoidon ja muiden korjaavien palvelujen tarjoaminen tulee kalliiksi.

Lapsille ja lapsiperheille tarjottaviin palveluihin tulee kiinnittää huomiota. Kaikki lapset, nuoret ja heidän perheensä eivät saa tarvittaessa ehkäisevää tukea riittävän varhain, jotta raskaammilta toimenpiteiltä kuten sijaishuollolta vältyttäisiin. Lastensuojelu on monin paikoin aliresursoitua. Voimavaralähtöisyyttä korostavan ja tarvittaessa moniammatillisen vauvaperhe- ja lapsiperhetyön riittävien resurssien turvaaminen on keskeisessä roolissa ylisukupolvisen huono-osaisuuden ehkäisyssä. Myös riittävien määrärahojen kohdennus sijaishuollon henkilöstö- ja osaamisresursseihin tehostavat toiminnan vaikuttavuutta.

Koulutus on sivistyksen ja tasa-arvoisen sekä eheän yhteiskunnan peruspilari. Suomalaisen yhteiskunnan vahvuudet ovat perustuneet kattavaan ja laadukkaaseen julkiseen koulutusjärjestelmään, joka on ollut perhetaustoista riippumatta kaikkien ulottuvilla. Koulutukseen investointi on samalla myös investointia terveyteen: mitä korkeampi koulutus sitä enemmän terveitä elinvuosia. Opiskelu ja koulutus ovat yhteiskunnalle kasvua ja hyvinvointia tuottavia investointeja ja siksi niistä leikkaaminen ei ole perusteltua. Kuluvalla hallituskaudella leikkauksia on kohdistunut varhaiskasvatuksesta yliopistokoulutukseen. Subjektiviivisen päivähoidon rajausta, ammatillisen koulutuksen mittavat noin 240 miljoonan euron leikkaukset ja korkeakouluopiskelijoiden opintorahan alentaminen 25 prosentilla ovat kaikki koulutuksen tasa-arvoa murentavia toimia. Julkisen talouden kestävyysvajeen korjaaminen koulutuksen kustannuksella ei ole sosiaalisesti kestävä ratkaisu.

Kaikille lapsille on tärkeää taata mahdollisuus kokopäiväiseen pedagogisesti laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, joka on tutkitusti kannattava investointi vaikuttaen lasten myöhempään koulumenestykseen ja työllistymiseen aikuisiässä. Resurssien lisääminen varhaiskasvatuksessa, peruskoulussa ja toisella asteella annettaviin tukipalveluihin on olennaista ongelmien varhaiseksi tunnistamiseksi ja ylisukupolvisen huono-osaisuuden estämiseksi. Tavoitteeksi tulisi ottaa myös asteittainen siirtyminen kohti toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta, mikä mahdollistaisi heikommassa taloudellisessa asemassa olevien saattaa todennäköisemmin opinnot loppuun.